

Fajelmélet vagy népi gondolat

Írta: Mátrai László dr. filozófus, egyetemi magántanár

Ha minden szó azt jelentené, amit szüzi eredetiségében jelentenie kellene, nem kívánhatnánk szebbet a jövőendő emberiségnek, mint az arisztokrátiát, a legjobbak uralkodását: hogy a legjobbak kezében legyen a legnagyobb hatalom. Hogy jóság és hatalom egyet jelentsen: olyan eszmény, melynek feladása egyértelmű embervoltunk megtagadásával.

De más az eszmény és más a valóság, más az etymon és más a mindennapos szóhasználat. Sokak számára ma az arisztokrácia alig jelent többet, mint olyan társadalmi réteget, ahol legkönnyebben és leggyorsabban lehet előkeríteni azokat a származási okmányokat, melyekre a zsidótörvénnyel kapcsolatban szükségünk van... Mások szerint az arisztokrata méltatlanul előnyben részesített vetélytársa a plutokráciának és szofokráciának: személyválogatás nélkül, ingyen hull ölébe mindama társadalmi kiváltság, melyért amazok munkával és tehetséggel fizetnek meg. (E ponton külön is ki szokták emelni, hogy a nagyobb méltánytalanság a szellemi arisztokráciát éri, mert vagyont még csak lehet örökölni, de a tehetség igazán az egyén érdeme ...) Fájó pont az is, hogy a vagyoni vagy szellemi rangot egykönnyen el lehet veszíteni, a grófi cím elvesztése azonban a legnagyobb nehézségekbe ütközik. Nem csekély nehézség az sem, hogy Olasz- és Angolországot kivéve Európaszerte lezárultak az arisztokráciába

való bejutás kapui s ez ellen nem elégséges kárpótlás ennek vagy amannak a pártnak aránylag alacsony sorszámú igazolványa.

Mindezek azonban nem az arisztokraták, hanem a nem-arisztokraták problémái. A komoly, belső probléma így fogalmazható meg: betöltheti-e az arisztokrácia a jövőben azt a szerepet, mely létezését a nem-arisztokraták szemében is jogossá teszi? Hihetünk-e abban, hogy érvényesülni fog az arisztokráciát létrehozó szándék: külső rang formájában is eleve kijelölni azokat az egyéneket, akikre a társadalom bizton számíthat? E szándék helyessége mai örökléstudományi ismereteink ténye mellett kétségtelen: kiváló elődöktől sokkal több matematikai reménnyel várhatunk kiváló utódokat, mint nem-kiválóaktól. Az arisztokrácia fontossága éppen ezért sokkal inkább népszerűsíthető gondolat ma, mint pl. lett volna a 19-ik század demokratikus eszmejárása idején. Mert ma, mikor a faji gondolat népszerűsödése révén az örökléstan és eugenika egyre komolyabb politikai súlyt nyernek: éppen ma lehetetlen tagadni, hogy az örökléstan fatalizmusa s a népszerű fajelmélet igen nyomós politikai érveket szolgáltatnak az arisztokrácia mellett.

Aki az arisztokrácia problémájára komoly és elfogadható választ akar adni, annak — véleményem szerint — egy elméleti és egy gyakorlati kérdéssel kell előbb tisztába jönni. Az elméleti kérdés: hogy arisztokrácia mindig volt és mindig lesz. Nem képzelhető el — mégoly utópisztikusán sem — semminő társadalmi berendezkedés az arisztokrácia valaminő formája nélkül. Hogy az arisztokratát grófnak, néptársnak vagy elvtársnak hívják, az nem változtat a lényegen: olyan valaki, aki egyéni értékei révén a mindenkori társadalomban vezetőszerpet játszik. A második, empirikus kérdés: vajjon a tényleges, történeti arisztokrácia birtokában van-e ama lelki értékeknek, melyek számára bármilyen társadalmi berendezkedés mellett is automatikusan vezetőszerpet fognak biztosí-

tani? (Az ugyanis nem valószínű, hogy bármilyen társadalmi rend lemondjon tényleges értékekről, produktív munkáról csak azért, mert aki azt nyújtani tudná, véletlenül a történeti arisztokráciához tartozik; nincs oly magas rang, amit meg ne lehetne bocsátani, ha mögötte való emberi értékek rejlenek) E második kérdésre nyugodt lélekkel csak akkor felelhetünk, ha pontos pszichológiai adatokkal fogunk rendelkezni a történeti arisztokrácia mai értékállapotát illetően. Ez a szociálpszichológiai feltérképezést épügy el kell előbb végezni, mint ahogy halaszthatatlan tudományos feladat ez az alsóbb- és a középosztályra nézve is. Manapság igen sűrűn emlegetik középosztályunk meglazult értékállapotát, sokan egyenest ez osztály kiirtását tartják legsürgősebb társadalompolitikai tennivalónak. Gyakori jelszó ezzel kapcsolatban az alsóbb, „népi“ rétegek feltörésének előmozdítása is. De hogy ez pusztán örökléstanilag — a gazdasági nehézségekre nem is gondolva — miképpen volna lehetséges s ha lehetséges lenne, minő eredményre vezetne az örökléstan exakt valószínűségei szerint: minderre nézve a legsötétebb tájékozatlanságban leledzik reformátoraink túlnyomó része. E tájékozatlanságot eloszlatni a tudomány feladata s nem a politikusoké. Ellenben a politikusok elemi kötelessége lenne mindaddig fékezni, vagy egyéb sürgős tennivalók terén latbavetni beszéd- és cselekvőkészségüket, amíg a társadalompszichológia ezekre az igen nagy felelősséggel járó kérdésekre is tárgyilagos és megbízható felvilágosítást fog tudni nyújtani.

Amíg ez a munka elvégzetten, a magyar arisztokrácia jövőjének kérdésében is csupán egyéni véleményünk, jámbor vagy kevésbé jámbor óhajunk lehet. Megbízható, reálpolitikai célokra is bizvást felhasználható választ csak az fog tudni adni, aki rendelkezik a következő kérdések exakt ismeretével: 1. miképpen oszlanak meg az értékes és értéktelen elemek a magyar arisztokráciában? 2. Hogy viszonylik ez az arányszám egyéb társadalmi rétegeink hasonló adataihoz? 3. Milyen

tendenciát mutat ez az arányszám elmúlt korok értékállapotához képest? 4. Mi a biológiai remény az értékek és hiányok további öröklődésére nézve, vagyis miképpen áll a túl- vagy beltenyésztés kérdése?

Ha e kérdések megoldást nyernek: megbízható választ nyerhetünk az arisztokrácia jövőjét illetően is.